

BIOLOĢISKĀ LAUKSAIMNIECĪBA BALTIJĀ ATTĪSTĪTĀS ATŠĶIRĪGI

Bioloģiskā lauksaimniecība ir kļuvusi par nozīmīgu lauksaimniecības nozares sastāvdaļu daudzās valstīs, un tā kļūst arvien nozīmīgāka gan Latvijā, gan mūsu kaimiņvalstīs. Šajā rakstā isumā iepazīstinām ar kopīgo un atšķirīgo Baltijas valstu bioloģiskajā lauksaimniecībā.

ARMANDS VĒVERIS, Dr. oec.,
ELITA BENGA, Mg. ing., AREI,
JURIS HĀZNERIS, MBA

Latvijā bioloģiskā saimniekošana pastāvējusi jau pirms iestāšanās Eiropas Savienībā (ES), tomēr būtiski šā saimniekošanas veida attīstību ietekmēja ES atbalsta pasākumu ieviešana.

Latvijā bioloģisko saimniecību visvairāk

Bioloģisko saimniecību skaits Latvijā strauji pieauga pēc iestāšanās ES un bioloģiskās lauksaimniecības atbalsta maksājumu ieviešanas 2004.–2006. gadā. Vislielākais sertificēto bioloģisko saimniecību skaits ir bijis 2008. gadā, vēlāk tas nedaudz samazinājās, bet kopš 2016. gada atkal ir pieaudzis, sasniedzot gandrīz 4200. Straujāku saimniecību skaita kāpumu ierobežo atbalsta nosacījumi, kas liedz lielākam skaitam jaunu saimniecību pieteikties atbalsta maksājumu saņemšanai. Tomēr, neraugoties uz šo situāciju, Latvijā ir vislielākais gan bioloģisko

lauku saimniecību (BLS) skaits Baltijas valstīs, gan to apsaimniekotā lauksaimniecības zemes (LIZ) platība.

Saimniecību skaita izmaiņas visās Baltijas valstīs ir atšķirīgas. Igaunijā saimniecību skaits palielinās vienmērīgi, Lietuvā tas samazinās, bet Latvijā tas nav būtiski mainījies pēc ievērojama samazinājuma 2010. gadā, līdzīgā mērā pieaugot 2016. gadā. BLS kopskaits 2017. gadā Lietuvā ir nepilni 60%, bet Igaunijā – 45% no šādu saimniecību skaita Latvijā.

Toties BLS īpatsvars lauku saimniecību kopskaitā visievērojamākais ir Igaunijā, pārsniedzot 10%. Igaunijā ir arī straujākais bioloģisko saimniecību īpatsvara pieaugums – kopš 2007. gada tas palielinājies divas reizes. Arī Latvijā īpatsvara palielinājums ir nozīmīgs – 2016. gadā gandrīz 6% no saimniecību kopskaita bija bioloģiskās.

Lielākais bioloģisko platību īpatsvars – Igaunijā

Vēl nozīmīgāks ir bioloģisko platību īpatsvars. Atbilstoši Latvijas statistikas apkopotā

jiem datiem 2017. gadā Latvijā bioloģiski apsaimniekoja aptuveni 14% no LIZ, Lietuvā – 8%, bet visvairāk Igaunijā – 19,6%. Visās Baltijas valstīs ir aptuveni līdzīga bioloģisko platību palielinājuma tendence.

Vidējā bioloģisko saimniecību LIZ platība Latvijā ir gandrīz 70 ha, kas ir krietni vairāk nekā konvencionālo saimniecību vidējā platība Latvijā. Taču tā ir mazāka nekā attiecīgo saimniecību platība kaimiņvalstīs – vidējā LIZ platība Lietuvā ir 100 ha, bet Igaunijā – 107 ha.

Bioloģisko platību izmantošanas struktūra

Bioloģisko platību izmantošanas struktūra Lietuvā būtiski atšķiras no Latvijas un Igaunijas. Latvijā ir vislielākais zālāju un lopbarības kultūru platību īpatsvars (2019. gadā – 72%), Igaunijā tas ir nedaudz mazāks – 67%, bet Lietuvā tikai 38%. Turpretī Lietuvā daudz augstāks ir graudaugu un pākšaugu platību īpatsvars – 55%. Latvijā tas ir zemāks – tikai 24% no kopējās LIZ platības.

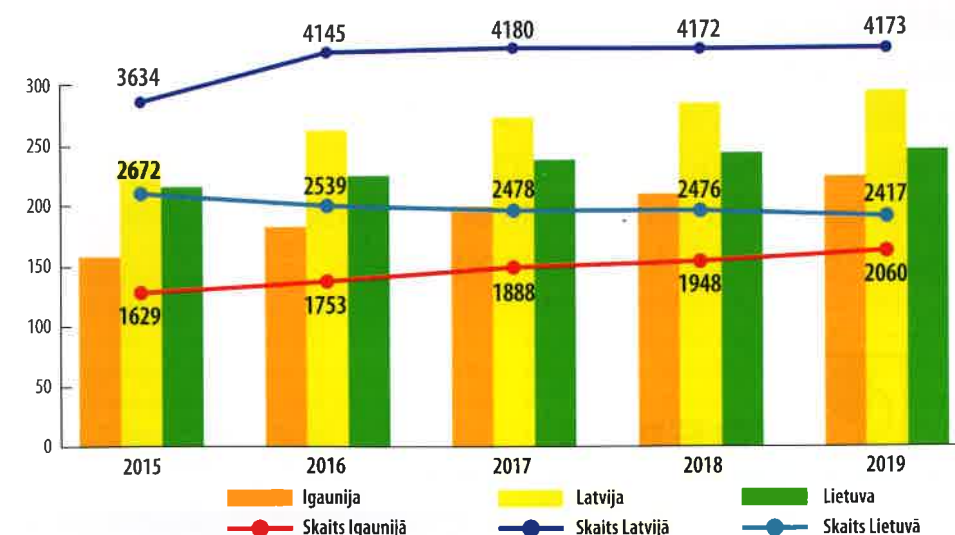
Tātad var pieņemt, ka Latvijā zeme tiek izmantota visekstensīvākajā veidā. Vienlaikus tas rāda, ka Latvijā bioloģiskās saimniecības vairāk specializējas lopkopībā, audzējot zālējājus dzīvniekus.

Saražotās bioloģiskās produkcijas apjoms

Iepriekš minētās atšķirības izpaužas saražotās produkcijas apjomos. Bioloģisko augkopības produktu ražošanas apjomi starp Baltijas valstīm ievērojami lielāki ir Lietuvā, kas saistīts gan ar lielākām ražojošo kultūru platībām (mazāks zālāju īpatsvars), gan arī augstāku lielākās daļas kultūru ražību. Visās Baltijas valstīs visvairāk tiek saražots auzu un kviešu, kuru ražošana Lietuvā nozīmīgi pārsniedz gan Latvijas, gan Igaunijas ražošanas apjomus. Turklāt Lietuvā galvenā augkopības kultūra ir kvieši, savukārt pārējās Baltijas valstīs tās ir auzas. Lietuvā daudz lielāki ir arī citu kultūru (pākšaugi, industriālās kultūras, augļi un ogas, dārzeņi u. c.) audzēšanas apjomi.

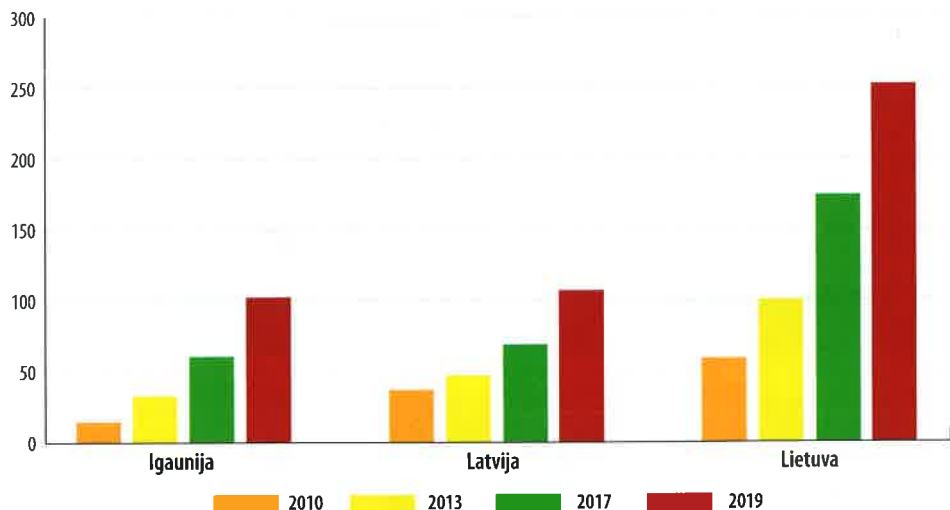
Savukārt bioloģiski saražoto produktu īpatsvars vairākās produktu grupās ir lielāks Igaunijā un Latvijā. Igaunijā ir lielākais bioloģiski saražoto graudu, tehnisko kultūru, augļu un ogu īpatsvars, bet Latvijā – bioloģis-

Bioloģisko saimniecību skaits un to apsaimniekotā LIZ platība (tūkst. ha) Baltijas valstīs 2015.–2019. g.

AVOTS: EUROSTAT UN ZM

Bioloģiski saražoto graudu apjomi Baltijas valstīs (tūkst. tonnu) 2010.–2019. g.

ko kartupeļu, dārzeņu un pēdējos gados arī pākšaugu īpatsvars.

Baltijas valstu **bioloģiskās lopkopības** produktu ražošanas apjomu datu apkopojums liecina, ka Latvija ir pārliecinoša lidere medus ražošanā, turklāt arī piens tiek saražots vairāk nekā citās Baltijas valstīs. Kopējais bioloģisko liellopu skaits Latvijā ir līdzīgs kā Igaunijā un Lietuvā kopā.

Turklāt Baltijas valstu kontekstā Latvijā vidējais izslaukums no govīm ir visaugstākais (2017. g. – 5055 kg), kas ir par 13% vairāk nekā Lietuvā un par 25% vairāk nekā Igaunijā. Salīdzinājumā ar valsts vidējo izslaukumu bioloģiskā piena ieguve no govīm Latvijā ir par aptuveni 25% mazāka.

Bioloģiskās gaļas ražošanas apjomu ziņā kopš 2015. gada Lietuvā un Latvijā noticis straujš kritums. Paši lauksaimnieki skaidro, ka būtiskais samazinājums gaļas ražošanā radies sakarā ar teliņu eksportu, tādējādi daudz mazāks skaits dzīvnieku tiek nobaroti.

Turpretī Igaunijā gaļas ražošanai līdz 2018. gadam bijusi pieaugoša tendence, tāpēc šī valsts kļuvusi par lideri dzīvnieku nobarošanā Baltijā.

Visās Baltijas valstīs bioloģiski ražo galvenokārt liellopu gaļu. Arī bioloģiskās aitu gaļas apjomi ir nozīmīgi, ņemot vērā šā veida gaļas nelielo kopapjomu konvencionālajā ražošanā. Vismazāk bioloģiski ražo intensīvās lopkopības produktus – cūkgaļu, putnu gaļu un olas. Latvijā ar bioloģiskām metodēm tiek saražots mazāk nekā 1% šo produktu. Līdzīga situācija ir arī pārējās Baltijas valstīs.

Baltijas valstu BLS attīstības tendences

BLS salīdzinājums pēc skaita, LIZ platības un saražotās produkcijas apjoma pret attiecīgās valsts kopējo situāciju parāda dažādas tendences. To nosaka katras valsts situācija attiecīgajā sektorā. Tādēļ svarīgi saprast, kādas ir Latvijas BLS salīdzinājumā ar tuvā-

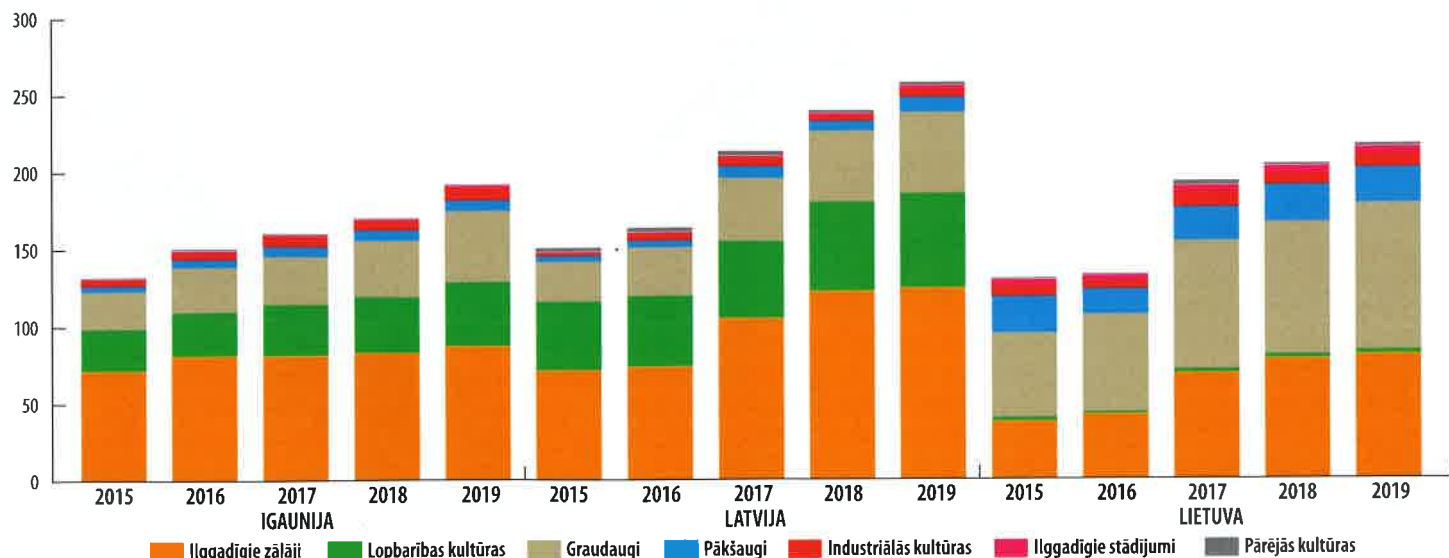
kajiem kaimiņiem. Dati parāda, ka Latvijā tās vidēji ir mazākas pēc LIZ platības, bet skaita ziņā to ir gandrīz divas reizes vairāk nekā abās kaimiņvalstīs. Faktiski Latvijā ir daudz mazu BLS, kur lauksaimniecība ne vienmēr ir galvenais ienākumu avots. Arī šo saimniecību saražotās produkcijas apjomi nav lieli, kas tādējādi palielina kooperācijas nozīmi to turpmākajā attīstībā. Latvijā ir izteikta specializācija liellopu audzēšanā un attiecīgi arī lielākas zālāju platības. Tomēr pamazām attīstās arī citu kultūru audzēšana. Interesanti, ka Latvijā vēl nesens bija vismazākās ilggadīgo stādījumu platības, atpaliekot pat no Igaunijas, tomēr 2018.–2019. gadā šīs platības ir būtiski palielinājušās.

AVOTS: EUROSTAT

Graudkopībā Lietuva pārspēj gan Latvijas, gan Igaunijas BLS, ko faktiski nosaka klimatiskie apstākļi. Toties varam teikt, ka Latvijas BLS ir lideri liellopu un kartupeļu audzēšanā, kā arī medus ražošanā. Lai arī bioloģiskā lauksaimniecības metode bieži tiek saistīta ar ekstensīvu saimniekošanu, vērojams arī progress šo saimniecību ekonomiskajā attīstībā (jo palielinās saimniecību vidējā standarta izlaide, kas nozīmē, ka tās kļūst ekonomiski spēcīgākas).

Visās Baltijas valstīs palielinās bioloģiski apsaimniekotās platības un to īpatsvars kopējā LIZ. Taču Igaunijā šis process notiek pakāpeniski, bet Latvijā un Lietuvā – lēcienveidā. Tas saistīts ar atšķirībām atbalsta nosacījumos, jo Igaunijā netiek ierobežota jaunu platību pieteikšana atbalstam. Toties, palielinoties pieteikto platību apjomam, proporcionāli tiek samazināts atbalsta līmenis, savukārt Latvijā tiek garantēts vienāds atbalsta maksājumu līmenis visā atbalsta periodā. ES fondu atbalstam un Latvijas lauku attīstības izvirzītajiem nosacījumiem ir ievērojama loma BLS attīstībā. **a**

Bioloģiski sertificēto platību dalījums pēc audzējamās kultūras Baltijas valstīs 2015.–2019. g.

AVOTS: EUROSTAT UN LDC DATI